

ولایت فقیه

ولایت قضاوت و عدالت

فهرست اجمالی موضوعات

سخن ناشر ۱۳

فصل اول : انسان، آزادی، عبودیت، قانون

انسان و آزادی	۲۵
آزادی و طبع طغیانگر انسان	۲۶
چه کسی آزادی را محدود می‌کند؟	۲۸
«آزادی» در جهان بینی الهی و مادی	۲۹
آزادی عقیده	۳۲
آزادی عقیده و جهاد ابتدایی	۳۴
قرآن و آزادی اندیشه	۳۷
آزادی در بیت عتیق	۳۹
آزادی و حیات انسانی	۴۲
بردگی روح انسان برای غرایز	۴۴
بردگی و برده داری شیطان	۴۵
«برده‌داری مدرن» در قرن اخیر	۴۶
عبودیت و آزادی	۴۷

فهرست اجمالی موضوعات

۵۰	ضرورت نظم و قانون در جامعه
۵۳	قانون الهی یا قانون بشری؟
۵۵	نبوت و قانون الهی
۵۹	بیان محقق طوسی (ره) نسبت به برهان بوعلی (ره)
۵۹	«وجوب از خدا» نه «وجوب بر خدا»
۶۰	سعادت انسان و عدم کفایت عقل
۶۳	کمال دین و خاتمیت اسلام
۶۶	ابعاد اجتماعی اسلام در انظار مختلف

فصل دوم : حکومت اسلامی و اهداف آن

۷۳	قانون و حکومت
۷۵	حکومت اسلامی
۷۷	آتش بس يك جانبه!
۷۸	آینده جهان از نظر اسلام
۸۰	نقش مردم در حکومت اسلامی
۸۴	مردم در جامعه الحادی
۸۶	جامعه الهی و مردم خدا مدار
۹۰	جایگاه «اکثریت» در نظام اسلامی
۹۲	نظام دموکراسی غرب
۹۴	«حاکم اسلامی» کیست؟
۹۷	حاکم اسلامی و ضرورت عصمت
۹۹	فلسفه و اهداف حکومت اسلامی
۱۰۱	نورانی گشتن، هدف عالی حکومت
۱۰۳	هدف متوسط حکومت اسلامی
۱۰۴	خلافت و حکومت داود (ع)
۱۰۶	اوصاف مدینه فاضله
۱۰۶	أ - رشد فرهنگی

فهرست اجمالی موضوعات

ب - رشد اقتصادی	۱۰۷
ج - فرایند صحیح صنعتی	۱۱۰
د - رشد حقوقی داخلی و بین المللی	۱۱۴
اهداف حکومت اسلامی در دعای ابراهیم (ع)	۱۱۷

فصل سوم : ضرورت ولایت فقیه

مقدمه	۱۲۱
«ولایت» چیست؟	۱۲۲
ولایت تکوینی، ولایت بر تشریع، ولایت تشریعی	۱۲۳
ولایت بر محجوران؛ ولایت بر جامعه خردمندان	۱۲۵
ولایت «بالذات» و «بالعرض»	۱۲۹
تذکر	۱۳۴
«فقیه» کیست؟	۱۳۶
ویژگیهای فقیه جامع الشرایط	۱۳۷
۱ - اجتهاد مطلق	۱۳۷
۲ - عدالت مطلق	۱۳۸
۳ - قدرت مدیریت و استعداد رهبری	۱۳۹
ولایت فقیه؛ علم کلام، علم فقه	۱۴۱
کلامی بودن «ولایت فقیه»	۱۴۳
فقهی بودن «امامت» در نزد اهل سنت	۱۴۴
کلامی بودن «امامت» در مذهب شیعه	۱۴۵
اصل «عدم ولایت»	۱۴۷
تذکر	۱۴۸
دلیل های سه گانه بر ولایت فقیه	۱۵۰
۱ - دلیل عقلی محض بر ولایت فقیه	۱۵۱
چند نکته پیرامون دلیل عقلی	۱۵۴
ترس دشمنان از ولایت فقیه	۱۶۲

۱۶۳	توطئه انحلال مجلس خبرگان
۱۶۵	۲ - دلیل مرکب از عقل و نقل
۱۶۷	دلیل تلفیقی بر ولایت فقیه
۱۶۸	احکام سیاسی - اجتماعی اسلام
۱۷۸	۳ - دلیل نقلی محض بر ولایت فقیه
۱۸۴	خطوط کلی مستفاد از روایات

فصل چهارم: «ولایت فقیه» یا «وکالت فقیه»؟

۲۰۷	مقدمه
۲۰۷	تفاوت «ولایت» با «وکالت»
۲۱۰	حکومت ولایتی؛ حکومت وکالتی
۲۱۲	دلایل ولایتی بودن حاکمیت فقیه
۲۱۲	۱ - تداوم امامت
۲۱۵	۲ - جامعیت دین
۲۱۷	۳ - احکام اختصاصی امامت و ولایت
۲۲۲	۴ - عصارت دلایل نقلی
۲۲۴	امامت، عهد الهی است
۲۲۵	۵ - همسانی ولایت با «افتاء» و «قضاء»
۲۲۸	۶ - «رهبری» در قانون اساسی
۲۳۰	مجلس خبرگان و «انتصاب» و «انعزال» فقیه

فصل پنجم: وظایف و اختیارات ولی فقیه

۲۳۵	استمرار قانون و حکومت
۲۳۷	ولایت «فقاها» در عصر غیبت
۲۳۹	عقل و نقل، دو منبع دین
۲۴۰	موضوعات جدید و استمرار اجتهاد
۲۴۲	استمرار ولایت و خاتمیت اسلام

فهرست اجمالی موضوعات

۲۴۲	وظائف و شؤون حاکم اسلامی
۲۴۲	۱- وظیفه حفاظت
۲۴۳	۲- وظیفه افتاء
۲۴۴	۳- وظیفه قضاء
۲۴۴	۴- وظیفه ولاء
۲۴۵	تزامن احکام در مقام اجراء
۲۴۸	اختیارات یا مسؤولیت های مطلقه فقیه
۲۴۹	سه نکته درباره «ولایت مطلقه»
۲۵۱	تذکر
۲۵۳	قوانین اسلامی، مقررات اسلامی
۲۵۴	حکومت، وظیفه است نه امتیاز
۲۵۶	حاکم، قانون خداست نه شخص فقیه

فصل ششم: امام خمینی، ولایت فقیه، عزت مردم

۲۶۱	بخش اول: امام خمینی (رض)، وارث خلافت انبیاء (ع)
۲۶۲	سفرهای چهارگانه
۲۶۳	سیر «نظری» و سیر «بصری» امام (رض)
۲۶۴	امام خمینی (رض)، «مهندس معمار» اسلام
۲۶۵	امام خمینی (رض)، از عرفان تا تولی دین
۲۶۶	حکومت، «خلافت الله» یا «عقده عنز»
۲۶۷	امام خمینی (رض)، جامع شریعت و طریقت و حقیقت
۲۷۱	ارتباط خاص امام خمینی (رض) با خداوند
۲۷۲	دهه غیب و دهه شهود امام (رض)
۲۷۵	بخش دوم: امام خمینی (رض) و ولایت فقیه
۲۷۵	علم فقه و تطور تاریخی آن
۲۷۶	تطور و تکامل ولایت فقیه
۲۷۷	امام خمینی (رض) و اوج تکامل ولایت فقیه

فهرست اجمالی موضوعات

۲۷۸	امام خمینی (رض)، از دیدگاه کلام به فقه نگریست
۲۷۹	امام خمینی (رض) و فقه جواهری
۲۸۰	دو تذکر
۲۸۲	ولایت فقیه و رابطه «امام و امت»
۲۸۴	تحصیلی بودن شرایط ولایت فقیه
۲۸۵	محرک قیادی و محرک سیاقی
۲۸۹	بخش سوم: امام خمینی (رض) و عزت مردم
۲۸۹	از زمین جاهلیت تا آسمان مدنیت
۲۹۰	قیام ۱۵ خرداد و ارکان آن
۲۹۰	تجهاز رکن اساسی قیام ۱۵ خرداد
۲۹۱	تأثیر نهضت عاشورا بر نهضت امام خمینی (رض)
۲۹۴	عناصر محوری نهضت امام خمینی (رض)
۲۹۴	یکم: هدف و اهتمام امام خمینی (رض)
۲۹۷	دوم: دوری امام خمینی (رض) از دنیاگرایی
۲۹۹	سوم: خلوص نهضت و یاوران امام خمینی (رض)
۳۰۰	چهارم: امام خمینی (رض)، عقل برتر زمانه
۳۰۱	پنجم: مردمی بودن نهضت امام خمینی (رض)
۳۰۵	بخش چهارم: تداوم راه امام خمینی (رض)
۳۰۵	نعمت حکومت اسلامی
۳۰۸	سه مقطع تاریخ ایران
۳۱۰	حرکت در خط امام خمینی (رض)
۳۱۱	دشواری راه امام (رض)
۳۱۴	حق متقابل رهبری و مردم
۳۱۵	دو شرط نظام اسلامی
۳۱۶	علل سقوط حکومت از دیدگاه امیرالمؤمنین (ع)
۳۱۷	ضرورت حضور و بیداری مردم
۳۱۹	توطئه دشمن و لزوم هوشیاری

- ۳۲۱ ضرورت اتحاد ملّت
- ۳۲۳ رابطه امام و امت، و تحقق وحدت

فصل هفتم: پرسش و پاسخ؛ نقد و جواب

- ۳۲۹ سخن نخست

- ۳۳۱ بخش اول: حکومت دینی، حکومت اسلامی (پرسش و نقد ۱-۱۵)

برخی از مباحث مطرح شده: نبوت و رهبری سیاسی / دین و حکومت / اسلام و سیاست / تأسیسی یا امضایی بودن امور سیاسی / امامان معصوم و رهبری سیاسی / عقل بشر و قانونگذاری / و ...

- ۳۵۱ بخش دوم: ضرورت ولایت فقیه و جایگاه علمی آن (پرسش و نقد ۱۶-۳۶)

برخی از مباحث مطرح شده: کلامی بودن ولایت فقیه / آیا ولایت فقیه جزء اصول دین یا مذهب است؟ / آیا اثبات ولایت فقیه از طریق آیات و روایات درست است؟ / سبب طرح «ولایت فقیه» در فقه / اختلاف نظر عالمان در مسأله ولایت فقیه / دلیل های سه گانه ولایت فقیه / حاکم اسلامی در شرایط گوناگون / عالمان دینی و مقوله سیاست / حکومت پیش از ظهور امام عصر (عج) / چند اشکال پیرامون فقیه و مفهوم آن در متون اسلامی / مدیریت فقیه و مدیریت علمی / و ...

- ۳۸۹ بخش سوم: نصب، ولایت، انتخاب (پرسش و نقد ۳۷-۶۹)

برخی از مباحث مطرح شده: مفهوم «نصب» / مفهوم واژه های «ولی»، «منصوب»، «نائب»، «وکیل» / «نصب عام» یا «نصب اعلی»؟ / مقصود از «اعلم» چه کسی است؟ / نصب فقیهان از سوی چه کسی است؟ / ولایت فقیه در خارج از مرزها / آیا منصوبین رهبر نیز ولایت دارند؟ / ولایت و مسأله زمانمندی / «انتخاب» یا «انتصاب»؟ / شبهه «اعتباری بودن ولایت» / شبهه «امتناع نصب» / شبهه «تسلسل در ولایت» / شبهه «محال بودن انتقال ولایت» / وکالت فقیه / و ...

- ۴۴۳ بخش چهارم: جایگاه مجلس خبرگان (پرسش و نقد ۷۰-۷۹)

برخی از مباحث مطرح شده: فلسفه مجلس خبرگان و مبانی فقهی و حقوقی

آن/ منشأ مشروعیت رأی خبرگان/ انتخاب با واسطه یا انتخاب بی واسطه
رهبر؟/ آیا خبرگان، با نظریه «انتصاب» تناسب دارد یا با نظریه «انتخاب»؟
ویژگی های اعضای مجلس خبرگان/ آیا می توان مجلس خبرگان را منحل
کرد؟/ شبهه «امتناع تشخیص ولایت»/ شبهه «دور»/ و...

بخش پنجم: ولایت مطلقه و اختیارات رهبر (پرسش و نقد ۸۰-۹۳) ۴۶۳

برخی از مباحث مطرح شده: مفهوم «ولایت مطلقه»/ مفهوم «مصلحت» و
«ضرورت»/ ولایت مطلقه و مصلحت جامعه/ احکام حکومتی و احکام
ثانوی/ رابطه رهبر با فقیهان/ تقید یا اطلاق ولایت؟/ مرجع تعیین کننده
دایره اختیارات رهبر کدام است؟/ «ولایت مطلقه فقیه» در قانون اساسی/
«اختیارات رهبر» در قانون اساسی/ شبهه «استبداد و دیکتاتوری»/ و...

بخش ششم: جمهوری اسلامی و نقش مردم (پرسش و نقد ۹۴-۱۰۶) ۴۸۳

برخی از مباحث مطرح شده: مفهوم «جمهوری اسلامی»/ حق یا تکلیف؟
آیا در حکومت اسلامی، جبر و تحمیل وجود دارد؟/ «التزام عملی» یا
«التزام قلبی»؟/ عدم محجوریت مردم/ حاکمیت یا خدمتگزاری؟/ جایگاه
نظر مردم در نظام جمهوری اسلامی/ شبهه «ناسازگاری ولایت فقیه با
جمهوری اسلامی»/ شبهه «تناقض درونی»/ شبهه «شرط فاسد»/ و...

بخش هفتم: قانون اساسی: جامعه مدنی، دموکراسی (پرسش و نقد

۱۰۷-۱۱۵) ۵۰۵

برخی از مباحث مطرح شده: جایگاه قانون اساسی در نظام جمهوری
اسلامی/ آیا قانون اساسی یا اصولی از آن را می توان لغو کرد؟/ ولایت فقیه
و جامعه مدنی/ آیا دموکراسی با «توحید» ناسازگار است؟/ برتری نظام
ولایت فقیه نسبت به نظام دموکراسی غربی/ ولایت فقیه و آزادی/ و...

فهرستها ۵۲۱

سخن‌ناشر

سپاس خدای را سزااست که اندیشه انسانی را از طریق الهام، با علم الهی پیوند زد و غبار تفکر بشری را با ظهور وحی ناب شستشوداد و راهی رسا و طریقی نمایان در مقابل انسان گشود.

دروء بی حد و ثنای بی عدّ بر سفرای راه حقیقت، انبیای عظام (علیهم السلام) که با ارائه طریق الهی، دیجور و ظلمت راه را، با جیحون نور و سیحون فروغ خود زدودند و صعوبت قلّه کمال را به سهولت منال، بدل ساختند.

برترین تحیات و خالصترین صلوات، به اوصیاء عظام و اولیاء کرام، خصوصاً ولایتمداران حقیقت محمدی علیه السلام یعنی امیر مؤمنان، علی (علیه السلام) و وارثان آن حضرت تا صاحب ولایت نهایی، حضرت وصی خاتم (عج)؛ که آن امامان همام، همواره تاج امامت را با مدال شهادت قرین ساخته، شمس وجود محمدی علیه السلام را گسترانیدند.

جامعیت و شمول دین خاتم و نیز جاودانگی و استمرار آئین الهی، اقتضا می‌کند که چشمه معرفت ربوبی و ینبوع مکارم الهی، همه میدانهای علمی و تمام عرصه‌های عملی را فرا گرفته، نفوذ کند و با طهارت و پاکیزگی، راه را برای

نیل به وادی نراحت و وصول به سماء قداست هموار سازد.
به منظور گسترش و تعمیق این اساس در جامعه و بنیان نهادن ارکان دین
در میان توده‌های انسانی، تنها بستر حکومت الهی کارآمد و فقط قلمرو قدرت
دینی مؤثر است.

از این رهگذر، جریان حکومت دینی که جلوه بارز نظام سیاسی اسلام و
زمینه‌ساز حاکمیت همه‌جانبه دین است، از موقعیت ابزاری والایی برخوردار بوده
و آن‌گونه که صاحب ولایت، ولیّ اولیاء، امیر مؤمنان و مولیّ متقیان فرموده:
«ارزش حکومت، در پرتو احیای حق و امانت باطل است»^۱ و همین دیدگاه علوی
است که دنیا را «متجر اولیاء»^۲ و «مسجد اخبای»^۳ معرفی می‌کند و گرنه، یا به
«آب بینی بُز»^۴ مقایسه و یا به «استخوان خوک در دست جذامی»^۵ تشبیه می‌گردد.
انکار و تردید در آیین تخصیص مهم دینی که همواره مورد غفلت دوستان و
موضع طمع دشمنان بوده موجب شده تا طول مکانی خط ظلم، از سقیفه تا
کربلا و از بغداد تا خراسان کشیده شود و امتداد زمانی آن، کران تا کران، دریای
زمان را فرا گیرد. گردانندگان ستم و کارگزاران تعدی و تجاوز، حاکمیت دین را
نفی کرده و با ترفندهای گوناگون و توطئه‌های مختلف، این جریان را از حیات
دینی جامعه سلب کردند و به قطع، غفلت و جهل توده‌های عقب‌نهاد شده نیز
عامل شکننده‌ای در راه پیروزی دشمن بوده است.

هر از گاهی که سرو قامتی، قامتی استوار می‌ساخت، دشتی پلید از
آستین سزد و یخ‌زده برمی‌خاست و خواسته مشروع او را متنی، و راه اندیشه و
تفکر را مسدود و مسیر عمل و رفتار را منحرف می‌ساخت. با نفی جریان ولایت

۱. نهج البلاغه، خطبه ۳۳، بند ۲.

۲ و ۳. همان، کلمات قصار ۱۳۱، بند ۶.

۴. همان، خطبه ۳، بند ۱۸.

۵. همان، کلمات قصار ۲۳۶.

و کنار زدن امر حکومت، دین، حرکتی بی‌رمق و سبزی ضعیف و آهسته را در میان انبوه مردمی که یا به استضعاف کشیده و یا به جهل و غفلت آلوده بودند، در پیش گرفت و تنها به عنوان حجت و دلیل الهی در شئون فردی - بدون توجه و رونق لازم - حضور داشت.

گذرگاه گسترده تاریخ، نشانگر ترفندهای گوناگون و تحریفهای مختلفی بوده است که همواره در طول تاریخ، دنیامداران از روی ظلم و کینه بر دین‌داران ساده و بی‌پیرایه روا داشته تا ضمن از کار اندازی جلوه‌های دینی، به هواهای نفسانی و آرزوهای حیوانی خود نایل آیند. لیکن به موازات خط ظلم و تعدی در طول تاریخ خونبار تشیع، علما و حکما و فقیهان، در راه پاسداری از مرزهای اعتقادی و ثغور اخلاقی و نیز از ارزشهای والای دینی، فداکاری و جان‌نثاری داشتند تا این جریان الهی، اگرچه در حد ضعیف، در جامعه باقی بماند و این قصه تمام‌نشدنی مبارزه - ادامه پیدا کرد تا به حرکت عظیم و الهی مردم مسلمان ایران منتهی شد و عنایت الهی بر این تعلق گرفت تا فقهی وارسته، حکیمی دلخسته، عارفی پیوسته، صاحب‌اندیشه‌ای از متن قرآن برخاسته، سیاستمداری دست از دنیا شسته، با قلبی آکنده از مهر به خدا و جانی مالا مال از قهر به جنود شیطانی؛ یعنی حضرت آیه الله العظمی امام خمینی (قدس سره)، با آشنایی عمیق و اطلاعی وسیع از تعالیم دینی، مسیر تفکر شیطانی را برگرداند و مردم را با اسلامی که آموزه‌های اصیل، فطری و مناسب با ادوار مختلف زمانی و عصری دارد آشنا سازد؛ و این اسلام آزاد شده و رهایی یافته از قیود تحریف و خلقات تحدید و زنجیره‌های تهدید، منشأ انقلاب و تحولی شد که نشانگر چهره اصیل اسلام است.

امروزه باید آن اندیشه که از زرمز اسلام ناب، آب نوشیده و از چشمه قرآن و عبرت سیراب شده و جامعه اسلامی را از سراب دموکراسی بشری نجات داده، بازشناسی شود تا همواره تازه و زنده بماند. به طور قطع، آشنایی با چنین

اسلامی، راه را برای انحطاط و سقوط امت اسلامی بسته و اقتدار روزافزون را برای آن جامعه به ارمغان خواهد آورد.

از آنجا که ریشه این تفکر دینی و سلسله جنبان این حرکت انقلابی، جلوه نمایانی از اقتدار امامت و ولایت یعنی ولایت فقیه می‌باشد، مناسب است که این شأن، بیش از شئون دیگر مورد مطالعه و دقت قرار گیرد تا نقش و میزان تأثیر امامت در عرصه جامعه اسلامی بهتر دانسته شود.

امروزه الگوی نظام حکومتی اسلام در پرتو اصل ولایت فقیه، در جهان بشری عموماً و در عالم سیاست خصوصاً شکل گرفته و نشانی کامل از استقلال، آزادی و پویایی طریقت کمال انسانها را در خود دارد؛ لذا شایسته است که امت بزرگ اسلام، آن را با دقت و درستی بیابند تا ضمن به تحقق رساندن آن در جامعه، به عنوان امت وسط، الگوی زیبای اسلامی را به جهان بشری معرفی و از این طریق، زمینه‌ساز حکومت جهانی شمس ولایت و سپهر امامت یعنی حضرت خاتم الاوصیاء، مهدی موعود (عج) باشند.

اندیشه ولایت فقیه، امری شناختنی است و ارتباط با آن ضروری می‌باشد. یکی از رسالتهای بزرگ جامعه انقلابی ما، صیانت از این واژه و درست‌شناسی و قرائت اصیل آن است؛ همان قرائتی که امام خمینی (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه) با آن انقلاب کرد و خط فقاقت را در جنبه نظر و راه عدالت را در جنبه عمل گستراند. امروزه در عرصه سیاسی و اجتماعی جهان، هیچ چیز برای طاغیان گدود به اندازه واژه «ولایت فقیه» خطرناک و هراس‌آفرین نیست - زیرا ولایت فقیه که همان ولایت دینی در عصر غیبت است، مانعی بزرگ بر سر راه چپاول زورمداران است - همان‌گونه که هیچ حقیقتی به این اندازه مورد تهدید آنان واقع نشده است؟! تهدیدهای دشمن، از دو طریق جریان دارد؛ يك طریق آن، به صورت عملی و مبارزه فیزیکی برای شکست جریان ولایت فقیه است و طریق دوم آن، تلاش فکری برای شکست ایدئولوژیکی و مغلوب کردن آن در میدان علم و اندیشه می‌باشد.

آنچه که دشمنان فریبکار اسلام و دوستان فریب خورده و به غفلت نشسته آن را ترویج و منتشر می سازند، برخی به نفی ولایت فقیه و قهراً حکومت دینی مبتهی و برخی با مشوه کردن و مبهم و متشابه نشان دادن این «محکم دینی» و تردید در دینی بودن و منبعث بودن آن از متن دین کشیده شده است. برخی تلاش می کنند با قرار دادن مردم در مقابل جریان ولایت فقیه، آن را يك حقیقت استبدادی و تحکمی بنمایانند و عده ای از آنان، با طرح مخالفت دانشهای بشری و تجربیات ارزشمند انسانی با نظام ولایت فقیه یا تردید داشتن در آن، آن را کهنه و ارتجاعی معرفی می کنند؛ و نمونه هایی دیگر از این دست تقابل فکری که اگرچه این قرائت ها و نگرشها در نهایت، در جهت شفافیت بیشتر جریان ولایت فقیه است، لیکن ممکن است عده ای ناآگاه و یا افرادی که بیش زهرآلود دشمن بر فکر آنها نشست، از این حرکت عظیم دینی و مردمی بازمانند و خسارت جبران ناپذیری به خود و امت اسلام وارد آورند.

ظرافت موضوع ولایت فقیه و نوپایی طرح آن و تراوش ذهنی اندیشمندان از سویتی، و هجوم فکری و فرهنگی بیگانگان برای ایجاد تردید و تزلزل در آن از سوی دیگر، سبب طرح پرسش ها و شبهاتی در این زمینه گردیده و ضرورت روشنگری بیشتر و نوپردازی قوی تر را نمایان ساخته است.

کتاب حاضر، پاسخی است در خور و بهنگام به این تقابل فکری و رساندن اندیشه صحیح به ساحل صلاح. جامع نگری در مسائل اسلامی، امعان نظر و استنباط مباحث از منابع اصیل دینی، تیزبینی و ذکاوت خاص در طرح این گونه مسائل - که ضمن تبیین صحیح و کامل و پاسخگویی به نظرات و شبهات مطروح و همچنین قرائتهای ناسازگار با منابع دینی و فرهنگ آن، بتواند کارایی و تأثیر عمده و اساسی آن در حیات فردی و جمعی جامعه را بنمایاند - و در نهایت، تئوریزه کردن و به تدوین رساندن مسائل اسلامی، از خصایص بارز و زنده حکیم فرزانه، استاد آیه الله جوادی آملی (دام ظلّه) است.

تا کنون دو اثر عمده از حضرت استاد درباره ولایت فقیه منتشر گردیده است؛ یکی مقاله‌ای به قلم معظم له با نام «ولایت و امامت» که در کتاب وحی و رهبری چاپ شد و دیگری، سلسله بحث‌های حوزوی ایشان در سال ۱۳۶۶ - ۱۳۶۷ که با عنوان «ولایت فقیه» از سوی مرکز نشر فرهنگی رجاء انتشار یافت.

در کتاب «ولایت فقیه» که اکنون به طبع رسیده، علاوه بر آن دو اثر، مباحث جدید بسیاری آمده است که اختصاراً عبارتند از:

۱- سلسله بحثهای جدید معظم له در حوزه علمیه قم (در پاسخ به شبهات ولایت فقیه).

۲- چند بحث و سخنرانی جدید در جمع دانشگاهیان محترم.

۳- چند مناظره و مقاله منتشر شده از معظم له در مطبوعات.

۴- مباحثی مفید از درس تفسیر و کتب دیگر ایشان.

۵- پرسش و پاسخ و نقد و جوابهای فراوان جدید که از محضر معظم له استفاده شده است.

۶- اضافات مختصر و مفصل حضرت استاد که در حین ملاحظه نهایی کتاب صورت گرفته است.

مراحل تنظیم کتاب

پس از جمع‌آوری مطالب فوق‌الذکر (۵ مورد نخست و دو اثر سابق)، طرحی جامع برای کتاب پیشنهاد شد و مواد یاد شده، در قالب آن تنظیم گردید که حضرت استاد، با ملاحظه نهایی و مطالعه دقیق، اضافات و تکمله‌هایی ارائه فرمودند که بر غنای علمی کتاب و اتقان آن افزود.

این اضافات، به دلیل آنکه به قلم معظم له می‌باشند، چه از نظر محتوا و

چه از نظر سبك و شیوه قلم، با سایر قسمتها تفاوت و تمایز دارند و اضافات تفصیلی و نیمه تفصیلی، نوعاً در پایان مباحث، با عنوان «تذکر» یا «تذکر چند نکته» آمده‌اند و در بسیاری از موارد، پاسخی می‌باشند به پرسش یا تأملی که در تقدیر است و لفظاً مذکور نشده است.

تذکر چند نکته درباره فصل هفتم کتاب

عناوین مباحث کتاب که در فهرست آغازین آمده‌اند، به خوبی گویای مباحث ارائه شده در کتاب می‌باشند و نیازی به شرح و توضیح در این باره نیست. تنها درباره فصل هفتم کتاب یعنی فصل «پرسش و پاسخ و نقد و جواب»، تذکر چند نکته مفید خواهد بود:

۱- فصل هفتم کتاب را، چه از نظر اهمیت محتوایی و جامعیت آن و چه از نظر حجم، می‌توان همتای شش فصل سابق و عدل آنها دانست. در این فصل که خود شامل هفت بخش مهم است، پرسش و پاسخ و نقد و جواب، از حکومت دینی و اسلامی آغاز شده و با ترتیبی منطقی، به مباحث ولایت فقیه رسیده و سپس به مبحث جمهوری اسلامی و نقش مردم، قانون اساسی، جامعه مدنی، دموکراسی و... ختم گردیده است که مکمل فصول شش گانه می‌باشد.

۲- در تنظیم این فصل، تلاش شده که مهم‌ترین، دقیق‌ترین، و جدیدترین پرسشها و نقدها، از منابع گوناگون (کتب، مجلات، مقالات، و...) جمع‌آوری و ارائه گردد و به نظر می‌رسد که خوانندگان محترم، با مطالعه دقیق این موارد اصولی، خود بتوانند فروع تفصیلی آنها را استنباط و پاسخ برخی از پرسشها و شبهات آتی را نیز به دست آورند.

۳- در هر يك از بخشهای هفت گانه این فصل، نخست «پرسش و پاسخ»ها آمده و پس از علامت سه ستاره (***)، «نقد و جواب»ها مطرح گردیده است.

۴- سرّ نامگذاری این کتاب به «ولایت فقیه، ولایت فقاها و عدالت» آن است که در این نگرش، «شخص حقیقی» حاکم نیست، بلکه «شخصیت حقوقی» ساخته شده‌ای که اندیشه‌اش را فقاها و حرکت‌های اجتماعی او را عدالت تأمین می‌کند، بر جامعه حکومت کرده، خاستگاه نظر و عمل والی مسلمین را «فقه و عدل» پوشش می‌دهد.

راز چنان برداشت و رمز چنین نامگذاری، رهنمود حدیث ذلپذیر، علوی است که چونان احادیث دیگر دوده طه و یس، صبغه رهبری فکری و رائد عملی دارد. حضرت علی بن ابی طالب، امیر مؤمنان (علیه افضل صلوات المصلین) چنین فرمود: «اعرفوا الله بالله والرسول بالرسالة وأولی الأمر، بالمعروف والعدل والإحسان»^۱؛ یعنی خدا را با الوهیت بشناسید - اگر معنای خدائی و مفهوم الوهیت، از جهت علم حصولی، و حقیقت الوهیت، به مقدار امکان، از لحاظ علم حضوری حاصل شد، خداوند، با دانش حصولی یا شهود علمی شناخته می‌شود - همچنین پیامبر را با رسالت بشناسید و نیز ولی امر مسلمین را با سیرت معزوف و سریرت عدل و سنت احسان بشناسید. گرچه در برخی از نسخ آمده است که اولوا الامر را با امر به معروف و عدل و احسان بشناسید، لیکن بازگشت آن نسخه در صورت صحت، به همین معناست که گفته شد.

بنابراین، ولی مسلمین را بدون شناخت ولایت که در حقیقت، همان مثلث مذکور (معروف، عدل، احسان) است، نمی‌توان شناخت؛ یعنی در حقیقت، همان سیرت‌های معروفند که والی مسلمین می‌باشند نه شخص فقیه؛ بلکه خود فقیه نیز تحت ولایت همان ملکات فاضله علمی و عملی است.

جا دارد که این کتاب که در یکصدمین سال میلاد با برکت امام خمینی (رضوان الله علیه) منتشر می‌شود و زمینه تقویت و ترویج علمی و فکری اندیشه پاک و ناب امام (قدس سره) را برای نسل حاضر و نسل‌های آینده به همراه دارد،

تقدیری در خور و سپاسی شایسته از آن شخصیت متعالی دانسته، استمرار نظام و حکومت اسلامی را به فراهم آوردن اندیشه امام (قدس سره) از منظر این نگاه توصیه نماییم. تردیدی نیست که همان طور که امام خمینی (رحمه الله) جریان ولایت و امامت را در عصر غیبت به بهترین وجهی در کسوت ولایت فقیه نمایاند، مقام معظم رهبری حضرت آیه الله خامنه‌ای (مد ظله العالی) نیز در زمان غیبت امام راحل (رضوان الله علیه)، جلوه‌ها و شئونات زنده و کارآمد نظام ولایت فقیه را به زیبایی ارائه کرده‌اند؛ به گونه‌ای که این حرکت، خود بهترین شیوه در نمایاندن جریان ولایت فقیه است.

مناسب است در همین مرحله از سخن، از درگاه بی‌من و آستان پرمهر الهی، برای روح بزرگ امام خمینی (قدس سره) و شهیدان بزرگواری که در رحاب فقاقت و رکاب عدالت او جانفشانی کرده و به درجه والای شهادت راه یافتند، علو درجات و حشر با انبیاء را مسئلت کنیم و برای نظام اسلامی، دوام و استحکام و برای مقام معظم رهبری، طول عمر با برکت و عزت و برای امت اسلامی، سعادت و سیادت آرزو نماییم.

در پایان، از جدیت و تلاش مستمر دوست فاضل و گرامی، جناب حجة الاسلام آقای محمد محرابی که با دقت و حساسیت و نیز صراحت و احساس تعهد و مسئولیت در قبال این بحث دینی و اجتماعی - که فقه سیاسی اسلام است - مباحث را تعقیب نموده و در تنظیم و ویرایش آن همت ورزیده‌اند، تقدیر و سپاسگزاری می‌شود و نیز از دوست محترم، جناب آقای جعفر (صادق) حیدری که در برخی شئون این کتاب قبول زحمت فرمودند، تشکر به عمل می‌آید.

مرکز نشر اسلام